

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา นับตั้งแต่เริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ.2504 เพื่อนำประเทศเข้าสู่ยุคของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น การขยายอุตสาหกรรมอย่างกว้างขวาง การพัฒนาให้ชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางความเจริญขนาดใหญ่ ส่งผลให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตในระดับดี

แม้ว่าในภาพรวมประชากรโดยทั่วไปจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต แต่ในขณะเดียวกันผลที่ตามมาคือ การเกิดปัญหาอย่างรอบด้าน กล่าวคือ การมุ่งเน้นพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมเป็นกระแสหลัก โดยที่ประเทศไทยไม่เคยมีพื้นฐานทางด้านนี้มาก่อน ส่งผลให้ต้องพึ่งพาต่างประเทศในทุกด้าน นับตั้งแต่ เงินทุน เทคโนโลยี วัตถุดิบ รวมทั้งตลาดในการค้าขายสินค้า ทำให้ต้องพัฒนาให้เป็นที่ไปตามของกลไกตลาดโลกตลอดเวลา ในขณะที่ระดับบุคคล ประชาชนไทยส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ลัทธิบริโภคนิยมเข้ามามีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม การยกย่องให้เกียรติบุคคลที่มีฐานะทางสังคม ตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี มากกว่าการให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมของคน ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ นำมาซึ่งปัญหาสังคมในด้านต่างๆ ทั้งปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ในปี 2542 ระบุว่าประเทศไทยติดอันดับเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันเป็นอันดับที่ 68 จาก 99 ประเทศ และในปี 2543 อันดับของประเทศไทยอยู่ที่ 60 จาก 90 ประเทศ (กรมการศาสนา, 2549: บทนำ)

ปัญหาการทุจริตมิได้หมายถึงในแง่ของการเงินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการทุจริตทางการเมือง การซื้อสิทธิ์ขายเสียง และการทุจริตการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง ในขณะเดียวกันกระแสวัตถุนิยมและวัฒนธรรมการบริโภคนิยม การคำนึงผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ทำให้ผู้คนนิยมประกอบอาชีพหรือทำงานที่ได้ค่าตอบแทนสูงมากกว่าการทำงานเพื่อรับใช้สังคม การลาออกจากหน่วยงานราชการเพื่อไปทำงานในหน่วยงานของเอกชนหรือต่างประเทศ จนเกิดภาวะสมองไหล ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาการพนัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอของสังคมไทย

ความอ่อนแอของสังคมไทยยังเห็นได้จาก เหตุการณ์วิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในปี 2539-2540 ที่คนไทยขาดความเตรียมพร้อม ดำเนินชีวิตอยู่บนความประมาท เมื่อประเทศไทยประกาศค่าเงินบาทลอยตัว ส่งผลให้สถาบันการเงิน ธุรกิจสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจการค้า โรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งต้องประสบภาวะขาดทุน และต้องหยุดกิจการ พนักงานและคนงานจำนวนมากต้องตกงานและว่างงาน ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดต้องกลับถิ่นฐานเดิม จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้คนไทยเริ่มตระหนักถึงการต้องพึ่งพิงต่างชาติ และหันกลับมาองความเป็นตัวตน ตลอดจนจนถึงภูมิปัญญาไทยที่มีมาตั้งแต่อดีต ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง

จากวิกฤติการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และได้พระราชทานแนวคิดเพื่อแก้ปัญหาและชี้นำแนวทางปฏิบัติตน เพื่อให้สามารถผ่านพ้นวิกฤติในครั้งนี้ไปได้ โดยพระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่พลสกนิกรชาวไทย ดังกระแสพระราชดำรัส "...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไป ทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้แค่ครึ่งหนึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถอยู่ได้..." (พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540, 2541ก: 51) และมีพระราชดำรัสเพิ่มเติมในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2541 ดังนี้ "...คำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอตั้งนั่นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง" (พระราชดำรัสพระราชทานในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อ 4 ธันวาคม 2541 อ้างถึงในสำนักพระราชเลขานุการ, 2542)

จากกระแสพระราชดำรัสจะเห็นได้ว่าหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะเป็นองค์รวมไม่ได้กล่าวถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นหลักของการดำเนินชีวิตให้มีความสุข ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้สำหรับทุกคน ทุกอาชีพ ยึดวิถีแห่งความเป็นไทย อยู่แต่พอดี ไม่ฟุ้งเฟ้ออย่างไร้ประโยชน์ ยึดทางสายกลาง ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่นำพาตนเองให้หลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ และตั้งอยู่บนหลัก รู้ รัก สามัคคี (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2541: 6) เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ทั้งในเรื่องความพอดี พอประมาณ ทางสายกลาง คุณธรรม จริยธรรม

ซึ่งเป็นรากฐานของสังคม เป็นภูมิคุ้มกันที่สร้างความเข้มแข็ง ทั้งภายในและภายนอก ทั้งร่างกาย และจิตใจ

แนวคิดและแนวปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นผลจากพระราชกรณียกิจที่ได้ทรงบำเพ็ญอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานตลอดระยะเวลากว่า 30 ปี ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานหลักในการวางแผนของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่างๆ มาร่วมกันพิจารณากลั่นกรองพระราชดำรัส ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และสรุปออกมาเป็นนิยามความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีความเข้าใจในหลักปรัชญาและนำไปเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548: 15-16)

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ
3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

การปฏิบัติตามคุณลักษณะทั้ง 3 ประการ จะประสบผลสำเร็จได้นั้นต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขด้านความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ
2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

จากความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้มีการอัญเชิญหลักการดังกล่าวมา กำหนดเป็นแนวทางพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.

2550-2554) เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของคน เนื่องจากคนเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา สร้างให้เป็นผู้ที่มีความสมดุลทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้และทักษะ สามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีเหตุผล ภายใต้กรอบของคุณธรรม ทำให้รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง และสามารถตัดสินใจโดยใช้หลักความพอประมาณในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ชื่อสัตย์สุจริต อุดหนุนขยันหมั่นเพียร อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ให้คนพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, <http://www.nesdb.go.th/plan10/index.html>, 8 กุมภาพันธ์ 2550)

การให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับประชาชนทั่วไป มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นทรัพยากรที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มทหาร-ตำรวจ เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน และคอยควบคุมสังคมให้มีความสงบสุข รวมทั้งมีบทบาทในการรักษาอำนาจอธิปไตยของชาติ ประกอบกับองค์กรทหารและตำรวจเป็นกลุ่มสังคมที่มีเอกภาพ คือ มีระเบียบวินัย มีความเชื่อในแบบเดียวกัน คือ ความรักชาติ และมีความสามัคคีรักหมู่คณะ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2536: 167) ทหาร-ตำรวจจึงเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย ทั้งในการควบคุม ป้องกัน ดำเนินนโยบายต่อสังคมและประเทศชาติ ดังคำกล่าวเปรียบเทียบกับว่า "ทหารคือรั้วของชาติ" และ "ตำรวจคือผู้พิทักษ์สันติราษฎร์" ถ้ารั้วของชาติไม่ดี ประเทศชาติก็จะมีกำลังเข้มแข็งพอที่จะปกป้องตนเองยามถูกรุกราน ถ้าผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ไม่ดี บ้านเมืองก็จะวุ่นวาย มีโจรผู้ร้ายมากขึ้น จึงถือได้ว่าทั้งทหารและตำรวจมีหน้าที่สำคัญต่อประเทศชาติอย่างมาก (สินีนาทร สวัสดิบุตร, 2525: 2) นอกจากนี้ยังมีนายทหาร-ตำรวจหลายนายได้ก้าวเข้ามาสู่การเป็นผู้กำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศ และดำรงตำแหน่งสูงสุดของการบริหารคือ นายกรัฐมนตรี จากจำนวนนายกรัฐมนตรีทั้งหมด 24 ท่าน มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับทหาร-ตำรวจ ถึง 13 ท่านด้วยกัน นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึง พ.ศ.2550 (จิรวัดณ์ รจนาวรรณ, 2545: 9-383)

จากบทบาทและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ให้การยอมรับและยกย่องทหาร-ตำรวจ โรงเรียนเตรียมทหารในฐานะที่เป็นสถาบันแรกที่สร้างนายทหาร-ตำรวจที่ดีในอนาคต เป็นสถาบันการศึกษาเฉพาะทางที่เปิดรับเยาวชนและบุคคลชายที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เข้าศึกษาต่อทางด้านวิชาการและวิชาทหารอีก 3 ปี ก่อนที่จะเข้าศึกษาต่อยังโรงเรียนเหล่าทัพ และโรงเรียนนายร้อยตำรวจต่อไป โรงเรียนเตรียมทหารจึงได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต โดยกำหนดไว้ในนโยบายการศึกษา ที่ต้องการให้นักเรียนเตรียมทหารได้เรียนรู้หลักการแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

เพื่อให้เป็นผู้ที่มีทัศนคติในเรื่องของความพอประมาณ ความพอดี และขยายผลนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติต่อไป (โรงเรียนเตรียมทหาร, 2549ก: 3) ซึ่งทางโรงเรียนเตรียมทหารได้พยายามสอดแทรกความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในรายวิชาต่างๆ ทั้งการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยได้มีจัดตั้งโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ โครงการสร้างนิสัยการใช้จ่ายอย่างประหยัด เพื่อจัดทำบัญชีใช้จ่ายส่วนบุคคล โครงการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ณ บริเวณพื้นที่กองร้อยบริการ โรงเรียนเตรียมทหาร เพื่อมุ่งเน้นการปฏิบัติตนตามแนวคิดทฤษฎีใหม่ของนักเรียนเตรียมทหาร โครงการให้ความรู้ด้านบริหารจัดการการเงิน และโครงการชมกิจการประกอบการศึกษาตามหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง (โรงเรียนเตรียมทหาร, 2550ก: 1-8)

ฉะนั้นการจะสร้างให้นักเรียนเตรียมทหารเป็นผู้มีคุณลักษณะทหารที่ดี มีความรู้และคุณธรรม ดังปรัชญาของโรงเรียนเตรียมทหาร คือ “สามัคคี มีความรู้ คู่คุณธรรม” สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้ และเพื่อวัตถุประสงค์ของนักเรียนเตรียมทหารว่า มีการนำแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเตรียมทหารและกองวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การมีจิตสำนึกและการปฏิบัติตนที่ดั่งงามตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนเตรียมทหาร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนเตรียมทหาร ในชั้นปีที่ 1 2 และ 3
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนเตรียมทหารระหว่างด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนเตรียมทหารในชั้นปีที่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนเตรียมทหารที่กำลังศึกษาในโรงเรียนเตรียมทหาร สังกัดกรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม ชั้นปีที่ 1 2 และ 3 ปีการศึกษา 2550

2. การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนเตรียมทหาร ชั้นปีที่ 1 2 และ 3 ในขอบเขต 4 ด้าน คือ

- 2.1 ด้านเศรษฐกิจ
- 2.2 ด้านสังคม
- 2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม
- 2.4 ด้านวัฒนธรรม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียนเตรียมทหาร หมายถึง สถาบันการศึกษา สังกัดกรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม ซึ่งรับนักเรียนที่จบจากระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า เข้าศึกษาต่อเป็นเวลา 3 ปี เพื่อเตรียมความรู้ และความพร้อมในการศึกษาต่อยัง โรงเรียนเหล่าทัพ และโรงเรียนนายร้อยตำรวจต่อไป

นักเรียนเตรียมทหาร หมายถึง บุคคลที่กำลังศึกษาในโรงเรียนเตรียมทหาร

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่คนไทย โดยเน้นหลักทางสายกลางของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย หลักปฏิบัติ 3 ประการ ได้แก่ พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม เพื่อพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอก รวมทั้งทำให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเตรียมทหาร สรุปได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ การปฏิบัติโดยยึดหลักของความประหยัด ดำรงชีวิตให้รายได้สมดุลกับรายจ่าย มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ ลดละสิ่งฟุ่มเฟือย เลือกใช้สิ่งของโดยคำนึงถึงประโยชน์และความจำเป็น ไม่ยึดติดกับกระแสบริโภคนิยมหรือวัตถุนิยม รู้จักการออม รวมทั้งรู้จักพึ่งพาตนเองตามศักยภาพของตน

2. ด้านสังคม การปฏิบัติโดยยึดคุณธรรมของศาสนา มีสติและปัญญาเป็นเครื่องกำกับ เพื่อให้ดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้อง อันประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต รู้รักสามัคคี เสียสละ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ และกำลังปัญญา ไม่เสพสิ่งเสพติดให้โทษและการพนัน มีความอดทนและความเพียร ทำงานด้วยความตั้งใจ เต็มกำลังความสามารถ มีความพยายามไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและปัญหา ทั้งปวง เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง และได้รับผลสำเร็จสูงสุด ตลอดจนชวนชวนหาความรู้เพิ่มเติม เรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติโดยการใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างประหยัด พอเพียงและคุ้มค่าต่อการดำรงชีวิต เรียนรู้ถึงคุณประโยชน์ของธรรมชาติ สามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน รักษาสมดุลสิ่งแวดล้อม เห็นความจำเป็นของการอยู่ร่วมกันกับระบบนิเวศวิทยาอย่างสมดุล

4. ด้านวัฒนธรรม การปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ เห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาและความเป็นไทย มีความรักชาติและจงรักภักดี ต่อสถาบันกษัตริย์ เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งปฏิบัติตนตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือมารยาททางสังคม กฎหมาย และศีลธรรมอย่างเคร่งครัด ตลอดจนรู้จักแยกแยะและเลือกรับวัฒนธรรมจากภายนอกมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม